

Індекс 98146

ЮНІАТ №8(37), 2019

навчальні

натураліст

№8(37), 2019

Міністерство освіти і науки України,
Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді (НЕНЦ)

15 СЕРПНЯ – ДЕНЬ АРХЕОЛОГА

День археолога щорічно відзначається 15 серпня. Таке свято з'явилося в нашій країні в 2008 році, коли Президент України підписав указ №694/2008 від 06.08.2008.

Саме святкування дня археолога часто передбачає початок різних розкопок. Традиційно напередодні цього свята більшість археологів не відпочивають, а починають активну роботу. Крім цього, проходять нагородження найкращих археологів країни, в телевізорі можна побачити величезну кількість документальних програм про професію. Дуже часто в музеях відкриваються нові виставки і виставляють тільки знайдені експонати. Також в День археолога проходить безліч різних зустрічей, де обговорюються головні проблеми археології і варіанти їх вирішення.

Дехто вважає археологію доволі нудною наукою. Мовляв, вчені постійно копаються в землі і знаходять якісь речі, які допоможуть їм лише припустити, як жили і що робили наші предки.

Але в сучасному світі ця сфера діяльності вийшла на абсолютно інший рівень. Нові технології у вигляді різних радарів, сканерів і датчиків, 3D-моделювання та точних методів буріння дозволяють в деталях відновити історію навіть найдавніших подій.

Багато з археологічних відкриттів, що відбулися останніми роками, не тільки дивували, а й змусили нас переглянути погляд на, здавалося б, уже усталені наукові докази. З огляду на це, хочу поділитися найцікавішими новинами зі світу археології за останній рік.

ТАЄМНИЦЯ СТОУНХЕНДЖА

У 2018 році дослідники з Оксфордського університету визначили, що відомі блакитні камені Стоунхенджа, ймовірно, були транспортовані більш ніж за 200 км від їх сучасного місцезнаходження.

Вчені змогли довести це, знову розкопавши останки похованих там людей. Як мінімум, 10 з 25 похованих були із західного узбережжя Великобританії – Уельсу. Судячи з їх хімічного складу, камені таємничого вівтаря також перенесли звідти.

Визначити географічне положення померлих в останні 10–15 роках їх життя допомогла нова технологія добування металу-стронцію з людських кісток. Відкриття дозволяє вченим припустити, що поховані

були безпосередніми будівельниками Стоунхенджа, або це одні з шанованих членів найдавнішого суспільства, яких спеціально приносили до Стоунхенджа для ритуалів поховання.

ПОХОВАННЯ ВОЇНА-САРМАТА

Сармати – іраномовні кочові племена, які проживали із 2 ст. до н. е. по 4 ст. в степах від Західного Казахстану до Подунав'я. Перші племінні об'єднання сарматів (язиги та роксолани) з'явилися на території сучасної України в 2 ст. до н. е. Кочові племена сарматів жили на більшій частині півдня України, населяючи степові райони від вододілу Тиси і Дунаю до Аральського моря.

Співробітники Інституту археології Національної академії наук України під час розкопок на Арабатській стрілці віднайшли стародавнє поховання

воїна-вершника сармата. Його зріст 160 см. Похованню близько 2 тис. років. Воїн похований головою на північний захід. Із ним його залізний меч (фрагменти) і глечик.

МАСКА БОГА

Куди більш давній експонат знайшли у Мексиці. Південноамериканські археологи виявили рідкісну маску короля Пакала Великого у натуральну величину.

Виріб цікавий тим, що йому приблизно 1400 років і його знайшли в палаці Паленке, де, ймовірно, перебував трон короля. Крім гіпсової маски, вчені знайшли фрагменти алебастру, керамічні фігури, перли, жадеїт, кремінь, перламутр, обсидіан, кіновар, дзеркально-полірований пріт і кістки тварин.

Ці матеріали несли величезну цінність для прикрашання палацу короля Пакала, який є однією з основних фігур у цивілізації Майя.

ХЛІБОРОБСЬКЕ ПОСЕЛЕННЯ У РАТНЕВІ

У Ратневі було знайдено хліборобське поселення, якому понад 7 тисяч років. Навколо селища науковцями було знайдено чимало пам'яток різного періоду: від кам'яного віку до поховання десятіох червоноармійців часів Другої світової війни. На цьому поселенні знайшли кілька різних господарських та житлових об'єктів.

Дослідивши рів навколо поселення, археологи виявили кераміку милоградської та лужицької культур ранньозалізного віку. Серед знахідок дослідників – кістки домашніх тварин, кам'яні знаряддя праці, давньоруське кресало. Особливу увагу привертають уламки горщика культури лінійно-стрічкової кераміки. Також розкопали шість печей, у яких збереглися навіть так звані щелепи – місця, де розміщали хліб для випікання.

КОРАБЕЛЬ КАПІТАНА КУКА

Восени 2018-го експерти з Rhode Island Marine Archaeology Project (RIMAP) заявили про ймовірне виявлення уламків корабля Індевор – першого корабля британського мореплавця капітана Джеймса Кука. Повідомляється, що саме на цьому кораблі Кук здійснив своє перше навколоносвітнє плавання у 1768–1772 роках.

Уламки знайшли біля атлантичного узбережжя США (в гавані Ньюпорта). Археологи припустили, що Індевор був перейменований в Лорд Сендвіч і став судном для перевезення військ, яке пізніше потонув британський флот під час Війни за незалежність США.

МОГИЛА ВІКІНГА

За стародавнім скандинавським звичаєм, видатних вікінгів ховали в кораблях, але археологи зі шведської компанії The Archaeologists виявили надзвичайно рідкісне човнове поховання: в могилі знайшли рештки чоловіка, коня і собаки.

Як пише Science Alert, могилу знайшли на сході Швеції, в регіоні Стара Уппсала, а по всій країні знайдено всього 10 таких поховань. Археологи кажуть, що поховання людини разом з тваринами означає, що вона була видатною особистістю і мала багато заслуг.

«Небагато людей було поховано таким чином. Можна припустити, що вони були видатними людьми в суспільстві того часу, оскільки поховання на кораблях взагалі дуже рідкісні», – каже шведський археолог Антон Зайлер.

Повідомляється, що рештки людей і тварин добре збереглися, хоча вони загинули в період з 550 по 1050 роки нашої ери. Крім всього, у могилі

знайшли меч, щит, спис, а також декоративний гребінь, дерево і цвяхи з самого човна. Для витягу рештків знадобився місяць.

Science Alert передає, що з часів останнього схожого відкриття пройшло дуже багато часу, і цього разу вчені змогли застосувати нові наукові методи для подальшого точного визначення часу поховання, віку похованих і причин їх смерті.

Нагадаю, в кінці 2018-го в норвезькій провінції Естфолл археологи знайшли стародавній курган вікінгів і корабель, в якому ховали видатних особистостей. Могилу знайшли за допомогою спеціального радара, який проникає на невелику глибину.

НА ВОЛИНІ ЗНАЙШЛИ ДРЕВНЮ БРОНЗОВУ НАКЛАДКУ, ДАТОВАНУ VI–VII СТОЛІТТЯМ

Під час дослідження багатошарового поселення Марковичі на Волині археологи виявили бронзову накладку VI–VII ст. Це фігурна пластина у формі стилізованого зображення хижої тварини, виконана методом ліття і різьблення.

Збрінний образ міфічного хижого звіра є одним з основних елементів специфічного типу зооморфних прикрас, які були складовою так званих «антських скарбів» – особливості групи старожитностей ранніх слов'ян.

Розалія КРАСІВСЬКА

ЕКОЕКСПЕРИМЕНТ

Журналістка Тетяна Капустинська вирішила перевірити на собі, чи можна жити екологічно. Два місяці вона намагалася максимально виконувати правила zero waste, сортувати сміття та відмовлятися від пластику. І ось що в неї вийшло.

Це сталося різко та масово, але цілком виправдано. У певний момент люди навколо почали замовляти каву у свою чашку, носити в рюкзаку купу торб різного розміру, вишукувати в господарських товарах тільки біорозкладні сміттєві пакети та люто ненавидити пластик. Це було схоже на вірус, який поширився з немовірною швидкістю.

Спочатку світові бренди стали десятками випускати кампанії проти використання пластику, навіть McDonald's відмовився від одноразових соломинок у деяких країнах (*не в нас*). Модні дизайнери почали використовувати у своїх колекціях вторинні матеріали, Adidas зробив кросівки з відходів, одяг зі сміття став трендом. Світ загудів про розумне споживання, ресайкінг, переробку відходів — на це складно було не звернути увагу.

В інформаційному полі з'являлося все більше новин про інноваційні підходи на користь матінки-природи, і ці публікації набирали скажені охоплення. Та що там, за версією англійського словника Collins Dictionary, головним словом 2018 року стало «single-use» (*одноразовий*). Культура розумного споживання стала прикладом, який повинні наслідувати всі. А чому б і ні? Нарешті в моду увійшло щось дійсно важливе, те, що має значення для всього світу та нашого виживання зокрема.

Ідея прийшла до мене раптово та з абсолютно розумінням того, що «так, треба робити!». Я вирішила спробувати жити максимально екологічно протягом двох місяців. Мій експеримент почався 1 травня.

Для себе я вирішила, що не буду відразу ж вдаватися до хардкору і, наприклад, купувати компостер, який переробляє органічні відходи на добриво. По-перше, у мене не так багато часу на інтеграцію подібних винаходів у своє життя, по-друге — можливостей, по-третє — фінансів. Я намагалася зробити все, що було в моїх силах, в ім'я любові до нашої планети й перевірити, наскільки це складно.

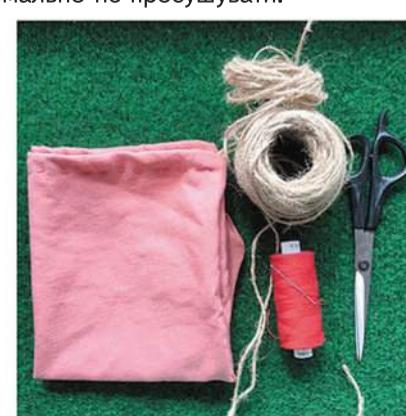
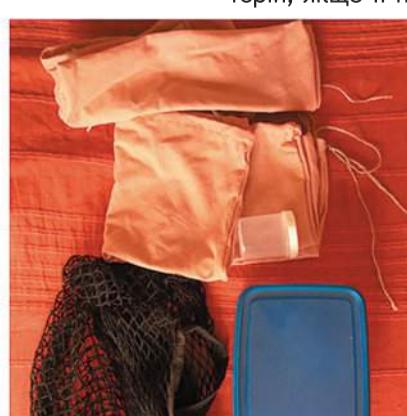
Варто зауважити, що я починала не з нуля — до цього експерименту я сортувала пластик, намагалася не користуватися пакетами, мала в арсеналі бамбукову збуни щітку і практично не купувала речі в мас-маркеті. Але я навіть не замислювалася про те, як мало на той момент роблю.

ЗАМІНА ОДНОРАЗОВОГО

Після численних опитувань серед знайомих, я з'ясувала, що багато хто робить одну поширену помилку: у бажанні жити більш свідомо та zero waste, вони маніакально замінюювали весь пластик у домі на екологічні альтернативи. Але ж саме так і продукуються відходи. Якщо річ із пластику довговічна та може ще прослужити, наприклад, п'ять років — то хай живе. Коли вона стане непридатною для використання, то її можна здати на переробку або залишити як раритет для онуків. Тож мої лотки для їжі залишаються при мені й, сподіваюся, прослужать ще довго.

Обов'язковою стала покупка того, що може стати заміною одноразовим відходам — стаканчикам для кави та трубочкам. Зі стаканчиками взагалі кумедна штука: вони хоч і картонні, але рідину в собі здатні утримувати завдяки наявності у своєму складі пластику. Це дуже ускладнює їхню переробку. Ось вам і еко. Тож як завжди кавовібу мені потрібна була багаторазова чашечка.

Легше за все було піддатися порадам більшості та купити популярну нині KeepCup. Виявилося, що це найкращий для мене варіант — зручна, легка, стильна чашка з харчового пластику, який підлягає вторинній переробці та не вступає в хімічну реакцію з гарячою рідиною. Взагалі австралійська компанія, яка їх виробляє, досягає успіху в екологічному плані з усіх фронтів: вони розумно налагоджують логістику постачання, чашки збираються тільки вручну (*доєсі сподіваюся, що не бідними індійськими дітьми*), офіси компанії працюють на сонячній енергії, мають сертифікат Forest Stewardship Council і сприяють відновленню лісів.

Після двох місяців користування екочашкою я абсолютно щаслива і задоволена, але кілька мінусів таки знайшли: силіконовий обідок, який має захистити ваші ніжні руки від опіків, все ж добре проводить тепло, та кож чашка вбирає в себе запахи. Багато моїх знайомих, які утрималися від покупки, скаржилися на високу ціну — 300—500 грн. Але в багатьох закладах роблять зникку за напої у свою чашку — такими темпами KeepCup окупиться дуже швидко.

Також я відразу придупила собі металеву соломинку. До речі, обійшла вона мені всього у 25 грн — і це стало величним здивуванням. До початку експерименту я натикалася в мережі на популярні магазини екотоварів, де ціни були в рази вищими. Але варто тільки копнути глибше — й по всій Україні знаходяться інтернет-магазини, які із задоволенням надішлють вам поштою все, чого серце забажає, ще й не за всі гроші світу.

Торбинками для овочів я користувалася і до цього, але вони, як шкарпетки, постійно десь губилися. Тому було прийнято рішення роздобути нові, але, знову ж таки, купувати повний набір нових досить витратно, та й не хотілося. Душа жадала пригод і викликів, тому я пішала на секонд, де знайшла велику бавовняну скатертину приємного коралового кольору. 30 гривень, кілька циклів прання при високій температурі, нитки з голкою, мотузка і ножиці — і я готова згадувати все, чого навчилася на уроках праці в школі. Швейної машинки в мене не було, так що тільки ручками.

Моя витівка, звичайно, вимагає часу, але з якою гордістю я тепер дбайливо складаю помідорчики в торби, зшиті своїми руками. За чотири серії «Гри престолів» мені вдалося змайструвати сім торб різного розміру, навіть одну величезну для багету. Медитація — 100%, задоволення від процесу — 90%, економія — 100%, відходи — 0%.

До речі, є така книжка «Дім — нуль відходів». Її авторка Беа Джонсон буквально стала амбасадоркою руху zero waste. Ця жінка і її родина продукують менше кілограму відходів на рік, тож Беа як ніхто знає: жити без сміття можливо. Насправді книга випадково опинилася у мене в руках вже через півтора місяці після початку експерименту — я не встигла прочитати навіть третину, але деякі корисні поради взяла до уваги. Наприклад, мені дуже запам'яталася фраза авторки: «Що менше я маю, то багатшо себе почиваю».

ДІМ І ПОБУТ

Головне правило, яке я взяла за основу свого експерименту — намагатися в принципі не продукувати відходи, не купувати нові речі без потреби та шукати інші можливості для виходу з ситуації. Для цього не обов'язково перелопачувати мільйон статей і повторювати правила розумного споживання як мантру — досить мислити логічно.

Так я зайдла на кухню, озирнулася і побачила губку для миття посуду. Покрутила її в руках і подумала, що виглядає вона не дуже круто. Уявила, що якби я була печерною людиною, то, мабуть, злякалася б подібної штуки. Інтернет підказав, що по-ролонова губка, яку бажано міняти раз на тиждень, розкладається понад дві сотні років. А тепер уявіть, скільки їх опиняється на звалищі за рік. Отак і я сиділа біля ноутбука з широко відкритими очима та губкою у руці. Але екологічна альтернатива вже є.

Люфа — це рослина роду гарбузових. Її висушену м'якоть, яка до того ж цілком природно розкладається, використовують як мочалку — причому як для тіла, так і в побуті. У статтях, які я знаходила, пишуть, що люфа — розкішна та дорога альтернатива. Але це для тих, кому лінівки шукати. Я ж придбала одну діаметром 10 см за 15 грн, тож за бажанням її можна було розділити на дві частини. При контакті з водою люфа стає м'якою, добре мильиться і водночас залишається досить жорсткою для того, щоб ефективно мити посуд. Її ж я використовувала замість різних ганчірок. Єдине, можна зачаруватися довговічністю люфи та забути, що вона теж стає розсадником бактерій, якщо її нормально не просушувати.

Складнішою ситуація виявилася з такою необхідною в побуті річчю, як туалетний папір. На ентузіазмі від експерименту треба було знайти варіант без оборток — пошуки очікувано привели мене до «Обухівської» (6 грн). Але практика показала, що краще здавати обортку на переробку, ніж так знуватися над собою.

Усі засоби для миття будь-чого замінило господарське мило (6 грн) — бог і цар у світі чистоти. Тим більше, воно продається без упаковки. Бабусі, які радять використовувати його від усіх проблем (*ну просто як подорожник*), щось знають, оскільки мило могло ідеально впоратися з будь-якою місією. Але з посуду його слід добре змивати — тут хорошо звичкою стало мити тарілки відразу після їжі, щоб витратити мінімум мила, води, зусиль і часу. Для прання ж я користувалася тільки порошком у картонній упаковці, яку потім можна здати на переробку.

Всі лампочки у квартирі замінила на енергозберігаючі — і це диво! З листопада я не поміняла жодної з них: горять яскраво, а електроенергії споживають непристойно мало. Але тут ще заковика в тому, що такі лампочки (*як і батарейки*) — це небезпечні відходи через ртуть, яка знаходитьсь всередині. Їх потрібно спеціально утилізувати — цим займається, наприклад, організація «Екологічні інвестиції».

Є багато речей, про які я замислювалася до експерименту. Наприклад, написала одного разу пост про багаторазову торбу, якою користуюся постійно. Тут же в коментарі прилетіла стаття: у матеріалі йшлося про те, що паперові пакети, які начебто хороша альтернатива пластиковим — зовсім не є такою. Заради їхнього виробництва гинуть дерева та використовується багато води, вони залишають значний вуглецевий слід (*сукупність усіх викидів парникових газів від конкретного об'єкту*), а серед іншого сміття дуже довго розкладаються.

«Логічно», — подумала я. Але як щодо текстильної сумки? На її виробництво теж витрачається чимало ресурсів, але на відміну від пакетів, вона може служити роками. Виходить, що це менше зло — краще купити екосумку з бавовни, але одну й надовго, ніж щоразу використовувати одноразові паперові пакети та відчувати оманливе єднання з природою. Кумедно, що деякі супермаркети заохочують таку покупку, наприклад, нараховуючи за неї додаткові бонуси на карту.

Щодо біорозкладних сміттєвих пакетів теж все не так райдужно, як здається. Екологи досі не дійшли точного висновку, чи дійсно вони повністю «демобілізуються» і не шкодять природі, або просто розпадаються на мікропластик, тільки в рази швидше. Кому вірити — не ясно, тому я зирвала піти простішим шляхом і взагалі не користуватися сміттєвими пакетами. Викидати органічне сміття просто у відро, а потім подорожувати з цим усім до сміттєвих баків і назад — витратно по часу, враховуючи, що відро потрібно ще й мити. Але чого тільки не зробиш заради планети! Тому часто ранок у мене починався не з кави, а з прогулянки.

ЇЖА

Перед першим усвідомленим походом в гіпермаркет я хвилювалася, як перед випускним. Дбайливо склали у велику торбу для продуктів купу зшитих мною мішечків, взяла свої пластикові лотки, силу волі й рішучість. Але великою помилкою тоді було не скласти список покупок, тому що погляд звично чіпляється за все відразу та в кожному окремому випадку ти нагадуєш собі, що «ні, це не можна, пластикова упаковка» або «це точно загорнить у пакетик, відмовся».

Так перша ековилазка за продуктами перетворилася на серйозне розумове навантаження: мені захотілося розридатися, кинути кошик і втекти, залишившись голодною. Але їсти хочеться. Тому перший мій похід у магазин в межах цього експерименту зайняв півтори години.

Коли я складала всі вагові товари в торбинки (*навіть горішки!*), то відчуvalа, ніби планета вже голосно кричить мені «спасибі». Але варто було дістатися до продуктів, які не продавалися в тому магазині на вагу, — ентузіазму поменшало. Щоб зрозуміти, чи пе-реробляється, наприклад, упаковка від макаронів, — потрібно дивитися на маркування. Я губилася у всіх цих позначках та правилах утилізації, тому вирішила схитрувати та взагалі не брати нічого у упаковці.

Наступного разу я йшла за покупками вже з певним розумінням про різні види пластику та особливості їхньої утилізації. Товари, які я складала в кошик, були максимально обмірковані — серед них в упаковці були тільки макарони (*з маркуванням PP, тобто поліпропілен — матеріал, що вважається безпечним для взаємодії з їжею*), баночка кукурудзи та жерстяна банка колі. Все підлягало переробці. М'ясо і моцарелу мені склали у свою тару й навіть слова не сказали.

(Початок. Закінчення на стор. 5)

КЛЕН І НЕ ТІЛЬКИ: РОСЛИНИ-ЗАГАРБНИКИ

Люди випадково або навмисно заносять на нові території рослини, які раніше мешкали в інших ареалах. Деякі види стають інвазійними: вони прекрасно освоюються на новому місці, витісняють місцеві рослини, руйнують екосистеми і стають небезпечними бур'янами, які складно побороти. Бур'яни заполоняють поля і гублять урожай, а розростаючись в містах, викликають полінози — сезонні напади алергії на пилок.

Перед вами список найнебезпечніших інвазійних рослин — рослин-переселенців, які витісняють місцеві види.

КЛЕН АМЕРИКАНСЬКИЙ, АБО КЛЕН ЯСЕНОЛИСТИЙ

Клен американський (*Acer negundo*)

Цей клен мав би мешкати лише в Північній Америці — від Скелястих гір до Атлантичного узбережжя і від Канади до Флориди, але в кінці XVIII століття люди завезли його до Європи. Зараз він один з найбільш інвазійних видів дерев у Євразії. Американський клен висаджували у містах, але ідея виявилася не найкращою: дерево швидко росте, розмножується самосвітом і регулярно плодоносить. Цей клен давно вийшов з садів і парків і пригнічує аборигенні рослини: інтенсивно займає і затінює території. Клен ясенолистий негативно впливає не тільки на інші дерева і трави, а й на людину: його пилок — сильний алерген. Найефективніший спосіб боротьби з цим бур'яном — вирубувати ще молоді деревця.

ЗЛІНКА КАНАДСЬКА, АБО ПУШНЯК КАНАДСЬКИЙ

Злінка канадська (*Erigeron canadensis*)

Батьківщина злінки — Північна Америка, а в XVII столітті її завезли в ботанічні сади Європи як екзотичну рослину. Зараз її можна знайти навіть в Австралії та Японії. Злінка канадська — бур'ян більше 40 культур, швидко розростається на занедбаних полях, а її листя може викликати подразнення шкіри.

Зі злінкою борються за допомогою гербіцидів, але багато популяцій цієї рослини вже виробили стійкість до хімікатів.

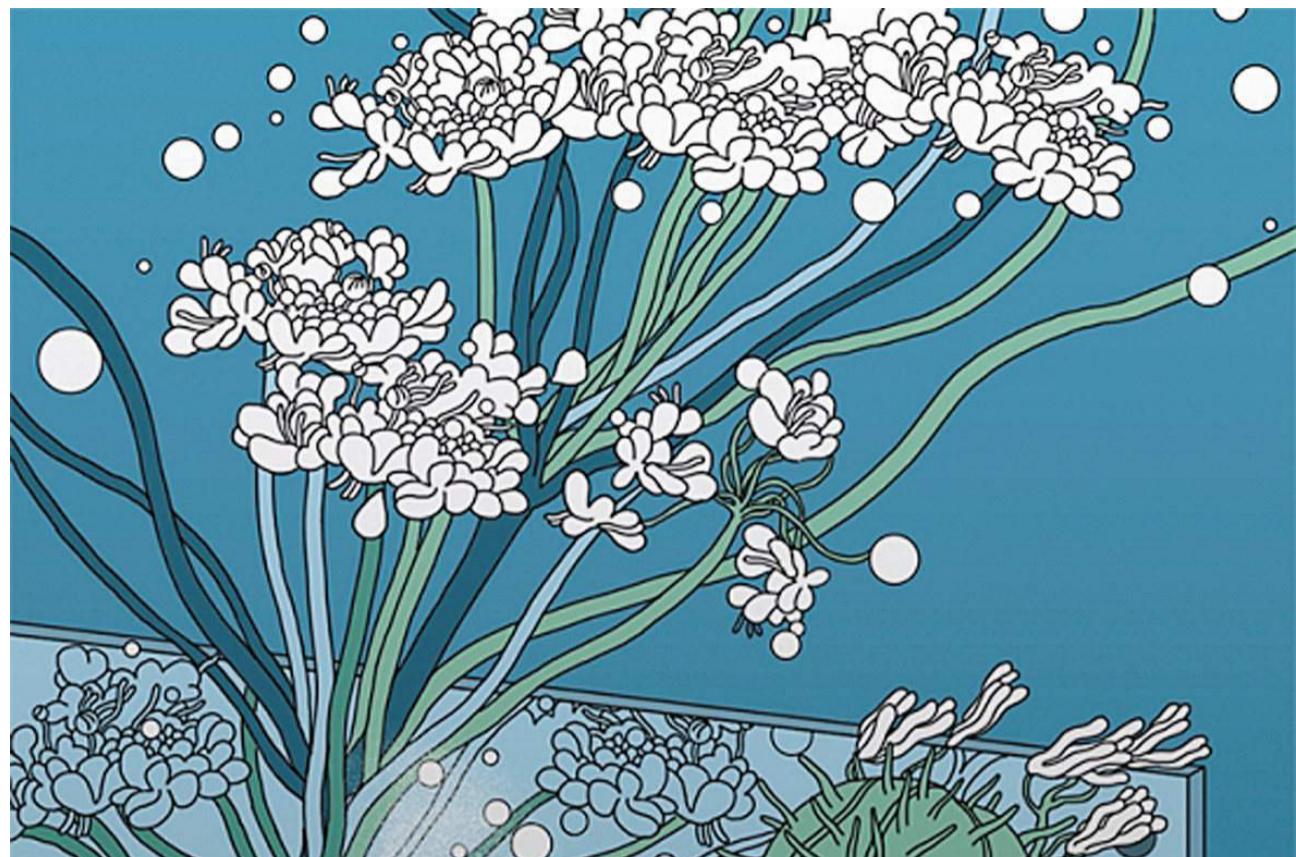
ЧОРНОЩИР НЕТРЕБОЛИСТИЙ

Чорнощик нетреболистий (*Cyclachaena xanthiiifolia*)

Чорнощик нетреболистий зараз присутній на всіх континентах, але його батьківщина теж Північна Америка. Ця рослина викликає масові напади важкої сезонної алергії. Чорнощик не поїдає худоби, і він легко витісняє місцеві види, є бур'яном соняшника, кукурудзи та овочів.

Цю рослину потрібно скошувати, і проти неї можна застосовувати гербіциди.

ЕЛОДЕЯ КАНАДСЬКА, АБО ВОДЯНА ЧУМА КАНАДСЬКА

Елодея канадська
(*Elodea canadensis*)

Це водна рослина з Північної Америки — дводомна, але в Євразію занесли тільки жіночі екземпляри. Вона зустрічається в різних водоймах: річках, ставках, озерах, струмках, каналах, водосховищах і болотах. Елодея канадська — сильний конкурент і легко витісняє аборигенні види. Густі зарості елодеї в стоячій водоймі можуть погубити багато риби і перешкодити плаванню човнів та катерів.

Для контролю за елодеєю осушують і прочищають канали та фільтрують воду, застосовують гербіциди і розводять рослиноїдних риб, а от намагатися «прополоти» водойму від заростей не варто: це неефективно.

ГАЛІНСОГА ДРІБНОКВІТКОВА, АБО НЕЗБУТНИЦЯ

Галінсога дрібноквіткова
(*Galinsoga parviflora*)

Ця рослина прийшла в Європу з гірських районів Мексики в кінці XVIII століття. Галінсога — злісний бур'ян зернових культур і ріллі, квітників, газонів і залізничних насипів.

Галінсога дрібноквіткова швидко поширяється і стає домінуючим видом. Вона заглушає моркву, петрушку, буряк, картоплю, помідори. Крім того, ці рослини — хазяїни комах, вірусів і нематод, що знищують урожай зернових культур.

Щоб не допускати поширення бур'яну, потрібно глибоко орати ґрунт, вчасно сіяти культурні рослини, проводити прополку. Можна застосовувати гербіциди.

СТОКОЛОС ПОКРІВЕЛЬНИЙ, АБО АНІЗАНТА ПОКРІВЕЛЬНА

Стоколос покрівельний
(*Anisantha tectorum*)

Цей вид мав рости тільки в південних районах Східної Європи, Центральної Азії та Середземномор'я. Зараз стоколос покрівельний як інвазійний вид відзначений в Північній Америці і північних районах Європи, в Південній Африці, Японії, Китаї, на Гавайських островах і навіть в Австралії і Новій Зеландії. Зустрічається на залізницях, піщаних берегах річок, пустирях, пасовищах і полях. Влітку сухі пагони стоколосу покрівельного легко спалахують і призводять до пожеж.

Тварини, що поїдають зріле насіння стоколосу з сіном, часто травмуються: жорсткі ости легко про-колюють слизову оболонку в роті, горлі і кишечнику домашньої худоби. При засміченні полів стоколосом урожай пшениці може скоротитись до 90%.

НЕТРЕБА ЕЛЬБСЬКА

Нетреба ельбська
(*Xanthium albinum*)

Нетреба походить з Центральної і Південної Америки, зараз розселилась по Євразії — від Великобританії до Кореї. Ця рослина віддає перевагу піщаному ґрунту, зустрічається уздовж доріг і в міських умовах, але переважно приносить шкоду, руйнуючи річкові пляжі і поля сої. У деяких людей від торкання до нетреби ельбської з'являється дерматит, а у овець, які пасуться на зарослих нетребою пасовищах, псується шерсть.

Чисельність нетреби ельбської успішно контролюють за допомогою гербіцидів.

Анатолій ХАПУГІН, кандидат біологічних наук

МІЖНАРОДНИЙ СЕМІНАР «ПРИШКІЛЬНА ДІЛЯНКА – ЯК ОСВІТНІЙ МАЙДАНЧИК ДЛЯ СУЧASНИХ БЕЗПЕЧНИХ АГРОТЕХНОЛОГІЙ», В РАМКАХ ПРОЕКТУ «ШКІЛЬНИЙ САД»

Представники шкіл, екологічних центрів Білорусі, України, Молдови та експерти Фонду Іоана Павла II (Італія) взяли участь у міжнародному семінарі «Пришкільна ділянка — як освітній майданчик для сучасних безпечних агротехнологій», в рамках проекту міжнародної технічної допомоги Європейського союзу «Мережа виробничих інкубаторів «Шкільний сад», який проводився з 24 по 29 червня на базі освітнього центру «Екологія і здоров'я» ГО «Білоруський зелений хрест» (с. Крюковщина Смолевицького району Мінської області, Білорусь).

Участь в семінарі взяли 40 чоловік. Серед них була і делегація України, у складі 5 учасників: менеджера проекту «Шкільний сад» та представників шкіл, які беруть участь у проекті:

1. Косякевич Юлія Петрівна — вчитель географії та біології Селящинського спортивного ліцею імені героїв АТО Олександра Голяченка та Дмитра Литвинчука Черняхівського району Житомирської області;

2. Лавринчук Олексій — заступник директора з навчально-виховної роботи Комунального закладу Вишевицької сільської ради «Вишевицький ліцей» Радомишльського району Житомирської області;

3. Крутченко Наталія Анатоліївна — заступник директора з методичної роботи Ріпкинської загальноосвітньої школи № 2 Ріпкинського району Чернігівської області;

4. Сова Ірина, представник Комунального закладу «Борзнянська спеціалізована школа-інтернат I-III ступенів з поглибленим вивченням окремих предметів та курсів» Чернігівської обласної ради;

5. Лепеха Тетяна — менеджер по садах проекту «Шкільний сад».

Під час міжнародного семінару учасники отримали багато нових знань, практичних навичок, ознайомилися з досвідом кооперації малих сільгospвиробників і спільног просування продукції, побували в шкільних садах Білорусі.

Спочатку всі учасники семінару ще раз ознайомилися з передісторією створення цвого проекту. Більш детальніше розглянули структуру, мету, завдання проекту. Керівник проекту Володимир Шевцов зосередив увагу на основних ідеях проекту «Шкільний сад», також ознайомив присутніх з результатами першого року роботи в проекті.

Тематичний координатор проекту в Білорусі Володимир Пустошило детальніше розглянув саме поняття «шкільний сад», його функції та можливі напрями розвитку.

Також учасники семінару мали змогу презентувати свої навчальні заклади та центри, розповісти про свою роботу та презентувати пришкільні ділянки, поділитися успіхами в їх розвитку та перспективними планами на майбутнє.

Подальша робота в рамках семінару була присвячена безпечним та сучасним агротехнологіям, а також органічному землеробству. Співробітник наукової лабораторії закладу освіти «Республіканський центр екології та краєзнавства» Іван Руских розповів про безпечні агротехнології при веденні господарства, генно-модифіковані продукти, їх виробництво та вплив на здоров'я людей. А також ознайомив учасників семінару з досвідом проведення школярами наукових досліджень на базі лабораторії центру. Представник ООО «АгроБіо» Віктор Князєв поділився з присутніми досвідом та особливостями технології виробництва біогумусу, який стане в пригоді для застосування безпечних технологій на пришкільних ділянках.

Цікавою і пізнавальною вийшла зустріч учасників міжнародного семінару з експертами, представниками італійських партнерів. Експерти поділилися досвідом з маркетингу та просування продукції, створення кооперації та економічних аспектів функціонування пришкільних ділянок. Зокрема, вони зупинилися на маркетингу просування продукції. Більш детально розглянули як розробити торгову стратегію і бренд для бізнесу, який би був зорієнтований на ринок, як аналізувати конкурентів з рекламної точки зору і як брати участь в ринкових ярмарках. А також висвітлили питання створення бізнес-плану: як проаналізувати внутрішній та зовнішній стан на організаційному і комерційному рівні для визначення середньострокових завдань та розробити продуктивну систему, яка буде б орієнтована на якість, ринок та природне середовище.

Експерти поділилися досвідом побудови бізнес-стратегії, розробки логотипу в Палестині та Лівані, створення кооперативу для просування бренду на міжнародному рівні.

Учасники семінару не лише ознайомилися з досвідом експертів, а й мали змогу практично закріпити отримані знання під час практичного блоку семінару. Розбившись на декілька груп і за певний відрізок часу вони продумали та прописали основні концепції місцевих кооперативів, загальною метою яких було б об'єднання максимальної кількості шкіл у процесі виробництва та просування продукції.

Одним із головних завдань семінару було ознайомлення учасників з результатами первого року роботи шкіл Білорусі в Проекті міжнародної технічної

Італійський день

допомоги Європейського союзу «Мережа виробничих інкубаторів «Шкільний сад», який має на меті сприяння розширенню можливостей для працевлаштування молодих людей, які проживають у сільській місцевості, через розвиток у них сучасних навичок праці, організаційних і підприємницьких здібностей.

Учасники ознайомилися з пришкільною ділянкою в с. Параф'яново Докшицького району Вітебської області (директор — Віктор Коростик). Ця школа має значні розміри пришкільної ділянки — 3 га, з них — 1,8 га — виробничий відділ. У школі напрацюваний досвід інтеграції пришкільної ділянки в навчально-виховний процес і реалізації вирощеної продукції. На базі школи є теплиця, трактор, приміщення для сушки продукції. Учасники семінару оглянули школу і пришкільну ділянку, де вирощуються різні овочі для покращення шкільного харчування та дві плантації цибулі ріпчастої, яка вирощується для продажу. За рахунок виручених коштів школа має можливість ремонтувати та оснащувати класи. При цьому діти активно беруть участь у роботі на пришкільній ділянці. І не просто допомагають учителям, а й вивчають бізнес-процес у сільському господарстві, від проращування затрат на посадку — до отримання прибутку, а також вивчають та освоюють методи і технології органічного землеробства.

Наступною відвідали школу в Лужках Шарковщинського району Вітебської області (директор — Лариса Гагаріна), де представники Білорусі, України, Молдови та Італії отримали не лише цікаву тематичну екскурсію по шкільному саду та прогулянку по дендрарію, а й стали учасниками майстер-класу з живцювання тү, який провели учні школи. На пришкільній ділянці школи також є водний сад, дендрарій, розплідник дерев'янистих рослин, екологічна стежка, сад лікарських рослин. На базі школи розроблений бізнес-план «Від шкільної грядки до шкільної їдалі», метою якого є створення бази для навчання учнів основам підприємництва, рослинництва та квітникарства, з отриманням практичних навичок з цих предметів. Учні школи не лише працюють у шкільному саду, а й краще розуміють процеси, що відбуваються в природі, отримують більш глибокі і ґрунтovні нові знання, розпочали задумуватися про можливість спробувати в майбутньому розпочати свою справу в рідному селі.

Тут же на базі Лужківської школи учасники міжнародного семінару висадили дерево дружби, яке стало символом зростання мережі виробничих інкубаторів «Шкільний сад» в Білорусі, Україні, Молдові та Італії.

За п'ять насичених днів міжнародного семінару «Пришкільна ділянка — як освітній майданчик для сучасних безпечних агротехнологій», в рамках проекту «Шкільний сад», учасники семінару дізналися про сучасні безпечні методи рослинництва, ознайомилися з міжнародним досвідом вирощування та спільног просування продукції, з першими результатами роботи в шкільних садах Білорусі. Всі учасники обмінялися думками і планами на майбутнє з приводу підвищення знань і навичок з органічного землеробства та підприємництва для учнівської молоді.

GCU

Екскурсія по центру

Древо дружби

ЕКОЕКСПЕРИМЕНТ

(Закінчення. Початок на стор. 2)

Одним із найбільш дивних для мене правил виявилось «не їсти червоне м'ясо». Говорячи просто, корівки виділяють багато газів, метану — це впливає на атмосферу та наближає людство до глобального потепління. Вуглецевий слід від любителів яловичини та баранини вражає — на тваринництво припадає близько 14,5% парникових газів у світі щороку.

В цілому це стало не дуже складним завданням — я і без цього намагаюся їсти тільки курку, тому що від іншого м'яса почувається недобре. Довелося також відмовитися від всюдиущих на травневі свята шашличків, адже подібні вилазки на природу — це завжди море одноразового посуду, сміття, пластику та пакетиків.

Перевірений спосіб не купувати зайвого — це брати свіжі фрукти та овочі, сири, м'ясо, яйця, горіхи, сухофрукти та все, що душі завгодно, на ярмарках.

Загалом, після пари таких вилазок до магазину або на ярмарок, я зрозуміла: це складно тільки спочатку. Якщо привчити себе не накупувати зайвого і дотримуватися плюс-мінус здорового харчування, то взагалі не викликає проблем. Доведеться звикнути не їсти чіпси, а печиво купувати на вагу, але я бачу в цьому тільки плюси. Що ж, погнали далі.

ОДЯГ

На початку експерименту якраз відбулася зміна сезону — температура повітря невблаганно підвищувалася і треба було доповнити гардероб чимось легким. Оскільки підтримувати масмаркет — культуру споживання та масове виробництво — не те, що мені потрібно, я вишила на секонд-хенд. Хтось ставиться до подібної системи з огидою, це їхнє право, а я все життя знаходжу на блошиних ринках речі, які згодом стають моїми улюбленими. Так, їх потрібно прати на високих температурах після покупки, уважно стежити, щоб не було плям і дірок до неї, але зрештою я завжди залишаюся задоволеною.

В той самий час у мене скучилися речі, які я не ношу або з яких виросла — потрібно було кудись їх діти. Зазвичай я відношу все в благодійний магазин «Ласка», де вони можуть сподобатися комусь із покупців. Вирученні від продажу грошей магазин потім відає кільком благодійним проектам. Також іноді ми обмінююмося одягом із колегами у редакції — як показала практика, багато непотрібних мені речей припадають комусь до душі.

Але є одяг, який вже не годиться на продаж — занадто простий, розтягнутий, кошлатий або з невеликими дефектами. Одним п'ятничним ранком я впевнено склала старі речі в стопку, понесла до сміттєвих баків і акуратно залишила там на видному місці. Зрання біля них часто можна зустріти безхатченків, які риються в баках в пошуках чогось корисного або юстівного. Тому одяг, який ще й не потрібно шукати серед різних відходів — прямо таки подарунок. Серед цих речей не було дизайнерських суконь або вузьких джинсів, але кілька толстовок, прості штани та пальто — теж непогано. Коли пізніше того ж дня я ішла на роботу, то біля баків одягу вже не було. А ввечері я побачила одну з бабусь на лавочці у дворі в моїй толстовці — я впевнена, що це саме та, яку я залишила бездомним. «Ну хоч так», — подумала я.

КОСМЕТИКА

Що насправді навіювало на мене жах і почуття безвиході, так це косметика. Заходиш у ванну кімнату й у який бік не плюнь — натрапиш на пластиковий тюбик або контейнер. Відкриваєш тумбочку, а на тебе буквально кидається туш, тіні, помади та інше — все в пластику. А чим замінювати, незрозуміло. Я вирішила діяти по мірі виникнення проблем.

І ось у мене закінчився шампунь. Треба знайти шампунь на розлив. Але ї це виявилось не так просто. Я шукала інформацію, питала у знайомих, влаштували опитування в соціальних мережах, але так і не знайшла косметику на розлив в Києві, куди можна було б прийти в будь-який день і поповнити свої запаси. Жіночі форуми радять купувати у тих, хто займається виготовленням натуральної косметики — для цього потрібно домовлятися в кожному окремому разі. Або, якщо ви постійно ходите до косметолога, то можна просити всякі креми та маски на розлив у нього.

Я вирішила зменшити кількість пластикової тарі, яку утилізую, та замовити величезну банку з шампунем, яким вже користувалася до цього. Вирішила почати з трьох літрів (300 грн) і, сказати чесно, за два місяці користування його значно не поменшало. Тому в моїх далекояжних планах — купити цілу каністру на десять літрів (близько 1000 грн) і як мінімум рік не думати про шампунь. Потім я з'ясувала ще кілька лайфхаків. Так, наприклад, в «Ашані» є косметика на розлив, але вона не всім підходить за якістю. А деякі косметичні бренди випускають суперконцентрований шампунь — для миття голови вистачить однієї краплі.

Без особливих страждань гель для душу замінило мило. Потім продавчина в одному магазині екотоварів розповіла, що багато засобів для тіла («особливо *ті, які з ефектом скрабу*») містять у складі мікропластик — він допомагає краще позбавлятися частинок ороговілої шкіри.

Зубна щітка як була бамбуковою, так і залишилася (знаїшла за 25 грн, але частіше вони коштують 85–150 грн). Зубна паста — поки що в пластиковому тюбiku, тому що вона й не збиралася закінчуватися, але після цього я хочу спробувати альтернативу у вигляді таблеток — це сертифікована паста, спрессована у незвичайну форму та з незвичним складом, ажде туди не входять мікропластик, алюміній і наявні вода (близько 100 грн за 60 шт). А ось зубну нитку я відразу замовила бамбукову (45 грн), щоб вона швидко розкладалася. За відчуттями нічим не відрізняється від оригінальної, але шкоди природі не завдає. А то досить з мене моторошних фотографій морських тварин, яких ці використані зубні нитки буквально душать.

Дерев'яні вушні палички зараз продаються багато де — я їх купила в магазині на кшталт «Все по 5» («Вгадайте, скільки вони коштують»). А ось вату без обгортки виявилося знайти складніше, тому я продовжила користуватися спонжками, тим більше, що їхня упаковка переробляється.

Після пошукув інформації на тему «еко» інтернет став підкидати мені рекламу про натуральну заміну дезодоранту — алюніт, або квасцювий камін. Мовляв, це абсолютно гіпоалергенний кристал гірничо-вулканічного походження, який усуває ті самі бактерії, що викликають неприємний запах. Звучало вкрай заманливо, а варто було спробувати — і я замовила алюніт (50 грн) в одному інтернет-магазині. Було незвично, ніби використовуєш кам'яну сіль не за призначенням. Але через деякий час виявилось, що камінь не дає результату. На різних форумах писали, що алюніт — штука індивідуальна, тому комусь може не підійти. Вочевидь, це так.

Великі пластикові упаковки від шампунів, гелів, бальзамів, масок та іншого зазвичай сортується — варто звертати увагу на маркування. А ось, наприклад, туш, помаду та зубну пасту, які закінчилися, доведеться віддавати на спалювання — про це далі.

ВІДХОДИ

У травні 2018 року на дні Маріанської западини, а це 10 994 м нижче рівня моря, знайшли пластикові відходи. Це шокує! Проблема не тільки в тому, що ми купуємо пластик. Біда, що якщо ми його все ж таки купили — він відправляється на звалище. В дитинстві мене вчили перш за все піклуватися про порядок і чистоту в домі — я викидала сміття та не замислювалася, що з ним відбувається далі. Ніхто й не розповідав.

Зараз я живу не одна, а з подругою, яка охоче погодилася на мою авантюру та стала сортувати всі відходи разом зі мною. Наш будинок став іншим: на кухні з'явилася велике відро, куди ми складали пластик, упаковку з-під соків або молока. Під кухонним столом поставили коробку, куди вивантажували папір і паперову упаковку. На підвіконні з'явилася баночка для пластикових кришечок, а під мийкою — місце для скляних пляшок.

Привчити себе до сортування сміття спочатку було дуже складно. Мій мозок протестував і не розумів, навіщо я мию цю баночку з-під йогурту, її ж набагато простіше викинути. А мити та висушувати потрібно все, хоча б для того, щоб залишки із не почали гнити та поширювати неприємний запах. Іноді спокуса забити на всі правила та в поспіху викинути ту саму баночку з-під йогурту занадто велика. Щоб додатково мотивувати себе, я поставила нагадування на телефоні, які протягом дня вдавали щось типу «пластик — фу», «ярмарок вже близько», «хе забудь свою няшну торбинку», «помий все» і «це недарма».

Але недостатньо сортувати сміття вдома — його потрібно ще кудись вивозити. Одного разу в центрі міста я побачила сумне видовище. Ось красиво близьта на сонці роздільні контейнери — для металу, пластику та органічних відходів. Приїжджає сміттєвоз і все це дбайливо звалиє в одну купу. Тому для себе я вирішила, що буду самостійно вивозити неорганічні відходи.

Ми з сусідкою вибрали ранок вихідного дня та запланували поїздку на станцію сортування «Україна без сміття». Але перед тим потрібно було спресувати все, що ми накопичили за півроку (*так відходи замають менше місяця*), і хоча б приблизно розсортувати. Окремо жерст, прозорі пляшки інших відтінків, скло й, звісно, пакет із пакетами. Ось так ти проводиш вечір: під серіал «Друзі», в оточенні купи сміття і з думками про те, що все одно його якось багато.

Свої здобутки ми завантажили в таксі та довезли до станції сортування. Вона виявилася невеликою, але гордою. По периметру розташувалися контейнери з номерами, на кожному було написано, що туди складати. У перші пару хвилин я розгубилася та не знала, що робити й куди йти. Потім попрямувала до пластикових пляшок — там точно нічого не перевтупаєш, їх потрібно сортувати за кольором.

Крім людей, які приїхали здавати сміття, на станції були волонтери. Вони постійно чимось зайняті, але коли я підійшла до однієї з них, вона відволікалася, познайомилася зі мною, відповіла на всі мої запитання та допомогла з сортуванням. Вона теж говорила мені просту річ, яка й без того постійно крутилася в голові: «Треба намагатися робити так, щоб вам не дводилося щось викидати або сортувати».

Якесь частина нашого сміття не підлягала переробці — його ми віддали на спалювання. Це послуга платна, але не дуже дорога — ми заплатили 30 грн за стандартний пакет. Як кажуть представники самої «України без сміття», це високотемпературне спалювання, завдяки якому в атмосферу не йдуть отруйні гази. Після такої процедури залишається зола, яку теж потрібно утилізувати. Туди ж ми віддали використані ватні тампони, вушні палички, пластик без маркування, тюбик з-під туші для вій, чеки з магазинів, блістері від таблеток, тюбик з-під крему, кілька трубочок, пару зубних щіток і кулькових ручок.

Так за пів години я розсортувала все по контейнерах, зробила пару фото, поговорила з волонтеркою, віддала пакет на спалювання, вивчила екотовари в іхньому невеликому магазинчику та з чаївним настроєм потопала додому. Здавалося б, день тільки почався, а стільки всього вдалося зробити та дізнатися.

НАВІЩО ВСЕ ЦЕ БУЛО

Взагалі, відчуваєш себе снобом, у якого є виправдання. Буквально місяць тому швидше за все я навіть не помітила б, що щось іде не так. А тепер починаю розповідати всім знайомим, як їм жити, що куди складати, куди нести та скільки часу на це витрачати. І це вже увійшло у звичку. Для деяких це виявляється корисною і цікавою інформацією, а інші відмахуються та аргументують цим, що «все одно я вже помру, коли трапиться справжня екологічна катастрофа» або «я один генерую не так багато сміття, щоб про це хвилюватися».

Це досвід, який змінює спосіб твоєго мислення. Стас боляче, коли виносиш сміття на станцію сортування та дивишся на його кількість. Але у якийсь момент все, що ти робиш, зі «складно» і «незручно» перетворюється у звичайну справу. Виявляється, що поміти та висушити тару з-під молока з іншим посудом не так вже й важко. А купі продуктів в упаковках є альтернатива й без них. Це непогана економія на їжі, ажде продукти на вагу коштують дешевше, снеки зникають із раціону, а за каву в свою чашку в багатьох закладах дають знижку.

Приходить розуміння, що сортування в кінцевому підсумку — не чарівна пігулка від усіх проблем. Проблема не в ньому і навіть не в тому, що ми купуємо зйове, а у виробництві. Корпорації штампують неймовірну кількість пластикових упаковок і пляшок, які розкладаються сотні років. Так, зараз розробляють і тестують стійкі альтернативи мало не всьому, але входять в масове споживання вони вкрай маленькими кроками. Але це, звичайно, не означає, що нам годі їх німатися.

Якщо ви запитаете мене, чи продовжу я робити все перелічене, то я відповім: «Ні». Для мене складно звикнути до всього відразу та моментально знаходити комфортні шляхи. Мені потрібен час — і це не місяць або два, — щоб з'ясувати та вивчити, як у нашій країні можна жити повністю та цілковито zero waste. Найближчим часом я точно не зможу так часто ходити на ярмарки, як хотілося б, або користуватися господарським мілом замість всіх миючих засобів відразу. Я не зможу зовсім відмовитися від таксі або не подорожувати й не користуватися літаками, щоб уникнути шкідливих викидів в атмосферу. Я не зможу купувати все на секонді, бо часто потрібних речей там немає, а спідню білизну, зрозуміло, я б не порадила там брати нікому.

Але мені точно вдається більш свідомо ставитися до того, що я тягаю в будинок і в холодильник. Я зможу усвідомлювати, куди кладу сміття і де воно в результаті опиниться, шукати альтернативи всюдиущим пластиковим упаковкам і способи не виробляти сміття взагалі, розповідати про свій досвід іншим і приймати той факт, що багатьох ця інформація просто нецікава. Я зможу думати та дбати про майбутнє так, як можу. І вам раджу.

Тетя

ЗВІРІ БЕЗ ЗВІРСТВА

Ще декілька років тому в суспільстві фактично не звучала тема захисту тварин. Однак у 2016-му році киянин Олександр Тодорчук створив UAnimals – рух, який почав активно протестувати проти знущань над звірами в цирках, видавати книжки про зоозахист, боротися з індустрією хутра та робити чимало іншого, пов’язаного з гуманністю.

– Розкажи про заслуги UAnimals, щоби всіх одразу вразити.

– Важко, головна заслуга в тому, що ми змусили людей замислитися. Хтось підтримує нашу боротьбу, інші байдужі чи навіть виступають проти. Втім питання гуманності до тварин на сьогоднішній день закріпилося в системі координат українського суспільства і нікого ним уже не здивуєш. Для того, аби люди знайшли правильну відповідь, потрібно озвучити запитання. Саме це ми і почали робити.

Якщо казати про конкретні перемоги зоозахисту, то тут варто назвати локальні заборони цирків-шапіто з тваринами, які вже прийняли в кількох десятках міст, включно з Києвом. По хутру – у нас близько 30 дизайнерів підписали з UAnimals відмову від його використання: Андре Тан, Олена Рева, Lake. Також до цього дійшлися Кураж-Базар, Гешефт, Oh My Look. А цього літа Міністерство охорони здоров’я, сподівається, зробить важливий крок по забороні тестування косметики на тваринах.

– Як взагалі вперше ти подумав про те, що було би непогано підняти тему захисту тварин?

– Ти знаєш, я ж теж з комунікації (Олександр – співзасновник агенції Gres Todorchuk PR) і розумію важливість історії, як до мене підійшов якийсь загадковий дідуган, торкнувся і сказав: «Синку, тільки ти можеш це зробити!».

Але такого не було. UAnimals почалося з боротьби за цирк без тварин – і це було абсолютно спонтанно. Є щось, що ти вважаєш поганим, більшість знайомих вважають це поганим, але ніхто нічого не змінює, бо це ж ніби назавжди. Друзі так і казали мені: «Ми проти цього середньовіччя, але так буде завжди. Нічого не змінить!»

До речі, є цікава особливість: коли щось врешті починає змінюватися, то ніхто й не згадає, що колись було інакше. Чи пам’ятає хтось, що ще в 1960-х існували зоопарки для людей? Чи згадує хтось, як пару років тому в Києві на кожному кроці була реклама різноманітних шапіто?

– Розкажи кілька фактів для тих, хто відкрив текст, але досі сумнівається, що у тварин все погано і їм потрібна допомога?

– Знаєш, я досить рідко зустрічаю людей, яким потрібно пояснювати, чому тварини потребують захисту. Для цього достатньо зрозуміти, що будь-хто хоче щастя і уникає страждань. Навіть вченими доведено, що звірі можуть відчувати. І, до речі, не тільки біль, а й страждання – не лише фізіологічно, а й на більш глибинному рівні.

Нещодавно в Україні видали книгу «Мораль без релігії». В пошуках людського у приматів, де науковець доводить, що моральні норми – це не суто людський винайд. Мавпи знають співчуття, допомагають тим, хто цього потребує, мають внутрішні переживання. Гадаю, після цього кожна людина може прийти до логічного висновку, що знущання над тваринами – це лайно.

– Які зараз головні напрями роботи UAnimals?

– Це боротьба за заборону цирків з тваринами, хутрових ферм, тестування на тваринах, притравочних станції та дельфінаріїв. Звісно, також продовжуємо популяризувати гуманність.

– А є щось, за що варто взятися, але поки не встигаєте?

– Думаю, це фермерські тварини.

– Ось не було особливо такої теми в суспільстві, а потім проходять багатотисячні мітинги в парку Шевченка, перед Адміністрацією президента, забороняють дельфінарії та шапіто з тваринами. Які обов’язкові етапи, щоб досягти такого успіху?

– Це банально, але в основі має лежати те, що ти реально віриш в свою діяльність. Я вірю. Скажімо, журналісти запитують: «Скільки людей ви очікуєте на акції?» Та слухайте, якщо прийду я і ще одна людина – це все одно буде акція за те, у що я вірю. Якщо долучається більше – супер.

Друге – треба чітко сформулювати проблему. Люди, звісно, вийдуть за все хороше проти усього поганого, але краще все ж дати нормальні тези. Саме тому на маршах за права тварин ми вже два роки у 20 містах збираємо підписи під універсалом «12 цілей зоозахисту», просто щоб учасники приблизно однаково розуміли повістку. Плюс: людям потрібні інструменти, щоб вони розуміли, що саме можуть зробити.

І ще одна глобальна комунікаційна порада – людям важливо бачити маленькі перемоги. За останні два з половиною роки в Україні не прийняли жоден законопроект, який би захищав права тварин, а попередній документ не працює в принципі. Ми лупаємо сю скалу, але не можна сказати, що це перемога на перемозі. Тому якісь маленькі кроки дуже важливі.

– До речі, ось аргумент ваших супротивників: а що ж потім із цими тваринами, куди їх дівають?

– Поки що тварини залишаються в цирках. На жаль. Але що змінилося: на сьогодні треба бути просто чокнутим, аби вкладти гроші в пересувний цирк із тваринами. Бо ти розумієш, що кожного тижня цей ринок зменшується. Навіть у директорів цирків немає сумнівів, що загальна заборона циркових тварин врешті буде, вони лише намагаються відтягнути цей момент. Тому створювати нові такі програми ніхто не ризикне – це перший момент. А другий – вкладати гроші в закупівлю тварин теж немає сенсу. Тобто це поступово просто зникне.

Я кілька разів спілкувався з міністром культури Євгеном Нищуком, пояснював йому, що потрібні декілька етапів: заборонити ввіз циркових тварин в Україну, заборонити гастролі закордонні і потім між самими цирками. Під час цього перехідного періоду до повної заборони саме і буде час знайти для всіх тварин притулки.

Тут ще нюанс, що жодна людина не знає, скільки всього циркових тварин в Україні, навіть у державних цирках. Більшість цих звірів – це приватна власність, яка в Національному цирку утримується державним коштом. Тобто ми з вами своїми податками фінансуємо знущання.

– Який, умовно, бюджет UAnimals? Звідки ці гроші й на що йдуть?

– Ха. Нульовий! Перший рік я витрачав власні гроші. У нас досі немає грантів – я не хизуюся, просто ми в цьому напрямку якось ще не працювали. Нещодавно запустили онлайн-магазин, де продаємо різний мерч, щоб зібрати гроші на порятунок.

Але загалом ми виходимо з нульового бюджету. Основа нашої діяльності – це волонтери, у нас немає людей, які постійно отримують гроші. Активістів, які регулярно щось роблять, близько 20. Тих, хто приєднується періодично або роблять щось по містах – пару сотень. Плюс люди, які включаються під акції – не просто приходять, а саме включаються – тисячі дві, можливо, й більше. Але грошей ніхто не отримує.

По суті, наші головні витрати – це поліграфія. І дуже часто різні компанії погоджуються зробити безкоштовно або з істотною знижкою. Минулого року у нас була зовнішня реклама перед маршем – ми банально домовилися з власником сіті лайтів і з компанією, що друкує, про всі ці речі.

Були взагалі цікаві історії. Ми придумали рекламу в ліфтах з написом у дусі «якщо ви хочете відчути себе твариною в цирку, то уявіть, що на все життя застягли в ліфті». Почали шукати, хто займається оголошеннями в ліфтах, знайшли рекламного оператора, бачимо на його сайті посилання на Фейсбук його менеджерки. Заходимо, а в ней на аватарці наша плашка за цирк без тварин.

– Якщо прикинути, скільки за ці роки ти витратив на UAnimals?

– Слухай, не знаю.

– Ну, ок, умовно, 10 тис. грн чи 100 тис. грн?

– Гадаю, десь між цим.

– Розкажи історію про найбільш незвичайну підтримку.

– Я завжди радію тому, наскільки різні люди нас підтримують. На акціях у нас режим відкритого мікрофону. З одного боку, це плюс, бо демократія, а з іншого, ти ніколи не знаєш, хто і що почне говорити. Колись на акції мене вразили дві людини. По-перше, вийшла дівчинка років восьми, яка розповіла, що вона сама приїхала з однокласником на акцію. Більш того, це була не промова «за все хороше», а абсолютно свідома позиція свідомої людини.

– А друга людина?

– Одразу після цієї дівчинки вийшла бабуся років 70–80. І вона виглядала надзвичайно архетипічно: хустинка, торбинка якась. Коли вона піднімалася до нас, то я – зізнаюся в упередженості – одразу подумав, що ну все, зараз почуюмо, що це тут сатаністи якісь зібралися, робити вам нема чого. Але тут вона бере мікрофон і каже: «Я не знала про цю акцію, але побачила по ТБ прямий репортаж, зібралася і швидко приїхала, щоб сказати вам, що я півстоліття чекала на таку подію в Україні».

Те, що нас підтримують настільки різні люди – це для мене дуже цінно. Мені іноді так цікаво роздивлятися, хто приходить на акції. Гуманність дійсно об’єднує.

– Давай ще надихаючу історію.

– Минулого року ми проводили марш в 20 містах України одночасно. Це був дуже такий шальний підхід, бо зазвичай же влаштовують одну велику акцію в одному місті. І, до речі, важливо розуміти, що київський марш – це лише Київ та область, бо в Одесі, Харкові – свої марші на тисячі людей. І навіть в Маріуполі зібралося людей 200, що мене особливо вразило.

І була одна історія: пише дівчина, що хоче допомогти маршу за права тварин. Відповідаю, що збір грошей на поліграфію ми вже завершили, але пропоную за бажанням волонтерити на самій акції. Вона каже: «Знаєте, є одна невеличка проблема: я живу в Південно-Африканській республіці».

Я тоді попросив просто поширити інформацію в мережі. Але в день маршу побачив кілька дуже теплих для мене постів: людей сім правда вийшли у ПАР на український марш за права тварин. І ще – в якомусь українському селі людей десь пройшлися маршем єдиною вулицею. Як же це надихає!

– Коли закінчиться рух UAnimals?

– Як там кажуть: мета будь-якої благодійної ініціативи – закритися. В ідеалістичному світі ми будемо не потрібні тоді, коли не буде жодної форми страждань. В реальному – гадаю, UAnimals має існувати завжди, але зміниться форма діяльності. Далі це – скоріше популяризаторська робота з цінностями.

У нас є справа Святогора, який вбив тисячі безневинних тварин і розповідав про засоби, якими можна вбивати, в ефірі національного телебачення. І при цьому його не можна посадити за законом про жорстоке ставлення, бо нібито немає доказів.

І настанок – біліц

– Якби ти міг точно вирішити одну проблему в Україні, що б це було?

– Якщо відповідати з чітерством, то це вбивство людьми тварин у будь-якому вигляді. Якщо без цього, то в першу чергу вбивство і знущання над тваринами заради розваг.

– Які позитивні зміни за останні роки ти можеш виділити?

– Ключове зрушення суспільства – це саме суспільство. У нашій сфері ми зміяли те, як змінюється ставлення людей до цирків з тваринами. Виявилось, що кожного року різниця в десятки відсотків – все більше людей змінюють свою думку в бік гуманності.

Юрій МАРЧЕНКО

Засновники:

Міністерство освіти і науки України, Національний екологічно-натуралистичний центр учнівської молоді (HENЦ)

Головний редактор: Володимир Вербицький

Редактори: Ольга Ільків, Вікторія Петлицька

Відповідальний секретар: Олександр Кузнєцов

Літературне редактування: Ольга Ільків

Газету можна придбати за адресою:

М. Київ-74, вул. Вишгородська, 19, НЕНЦ

Реєстраційне свідоцтво КВ № 22094-11994Р від 16.05.2016

Рукописи не рецензуються й не повертаються.

Деякі матеріали друкуються в порядку обговорення.

Редакція не завжди поділяє точку зору авторів.

Адреса редакції:

04074, м. Київ,
вул. Вишгородська, 19, НЕНЦ
Тел./факс 430-0260
Tel. 430-0064, 430